

КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА КУЛЬТУРНИЙ ІНТЕЛЕКТ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Резюме

У статті розглядаються питання компетентностей сучасного фахівця, а саме культурна компетентність і культурний інтелект, аналізуються структурні компоненти понять та їх характеристики в сучасному освітньому дискурсі. Аналіз та уточнення поняття «культурна компетентність» та «культурний інтелект» сучасного фахівця у педагогічному аспекті склали мету статті. Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети дослідження на різних етапах використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: аналіз та узагальнення, структурно-функціональний метод для уточнення сутності та виокремлення структурних компонентів культурної компетентності; метод логіко-семантичного аналізу для з'ясування змістового наповнення понять «культурна компетентність» та «культурний інтелект», системний метод для визначення взаємодії та взаємозв'язку компонентів культурної компетентності в системі компетентностей сучасного фахівця. У статті відмічаються дослідження останніх десятиліть, у яких досягнуто значних успіхів в аналізі культурних відмінностей та їх успішного подолання та, таким чином, закладають підґрунтя для синтезу здатностей, які відрізняють «культурно компетентного» фахівця від широкого загалу, та їх оцінювання. Культурна компетентність особистості постає у формі ключової компетентності, яка дозволяє їй самостійно зрозуміти й вільно використовувати на свій розсуд увесь обсяг здобутих компетентностей та компетенцій щодо соціально-культурних та суспільних, інституціональних та конвенціональних норм і регуляторів поведінки в процесі мобільної соціальної комунікації, у тому числі різними мовами. Наріжним каменем компетентності є культура, яка є не лише результатом людської діяльності, але й являє собою історично сформовані способи праці, і визнані прийоми поведінкових актів, манеру спілкування, способи і прийоми прояву почуттів, а також рівень мислення. Культурний інтелект, у свою чергу, дозволяє особистості ефективно функціонувати та досягати суттєвих результатів і є передумовою для вирішення різноманітних проблем в екологічному, політичному, соціально-економічному, культурному розвитку людства.

Ключові слова: компетентнісний підхід; культура; культурний інтелект; культурна компетентність; міжкультурна компетентність; система компетентностей.

Вступ. У сучасному світовому освітньому дискурсі центральне місце займає питання, якими компетентностями потрібно володіти фахівцеві, щоб йти в ногу із сучасним світом, що нестримно та прискорено змінюється. Щоб відповідати вимогам часу та суспільства, у процесі навчання майбутні фахівці потребують певного комплексу компетентностей і вмінь використовувати набуті компетентності та їх комбінації залежно від ситуації. При цьому суспільство, політика, освіта та економіка єдині в переконанні, що чарівною паличкою, чи то ключовою формулою для успішності в наповненому викликами глобальному світі, є набуття ключових, навіть метакомпетентностей. Здатність знаходити знання, сортувати їх, відповідно оцінювати та застосовувати стає все більш вирішальною в пошуку найоптимальніших рішень довкола актуальних питань, у процесі залучення особистості до суспільної діяльності та щодо шансів самої особистості та її успіху в конкурентному економічному середовищі. Вкрай важливу роль у цьому відіграє культура, культурна компетентність і культурний інтелект.

Питання культури досліджували східноєвропейські (Є. Аверінцев, А. Гуревич, Л. Кертман, М. Каган, С. Маркарян, В. Межуєв, Ю. Резнік) та західноєвропейські вчені (У. Беккет, К. Клакхем, А. Кребер, Б. Маліновський, А. Радкліф-Браун). Методологічною основою формування культурної компетентності науковці обирають принцип нерозривної єдності освіти і культури (О. Арнольдс, Л. Городецька, П. Щедровицький) та ідеї про сенс освіти (М. Бердяєв, І. Зязюн, О. Коломієць, А. Флієр) як унікальний процес становлення особистості. Ряд учених (М. Байрам, М. Беннет, С. Бочнер, С. Бондаренко, Н. Головіна, О. Качмар, В. Кудікунст, О. Лешер, С. Лур'є, О. Миролібов, І. Плужник, О. Садохін, В. Сафонова, Л. Самовар, С. Сторті, Е. Хірш) здійснюють вивчення проблемних питань культурної компетентності. Концептуально культурний інтелект та відповідна компетентність розроблювався в наукових дослідженнях таких учених, як Г. Гарднер, Д. Деттерман, П. Ерлі, С. Енг, Н. Кантор, Дж. Кільштр, Дж. Майєр, Б. Петерсон, П. Саловей, Р. Стернберг. Учені (П. Акерман, Г. Бойле, Д. Заклофске, К. Любінські) представили його як сукупність здібностей або можливостей, що мають відношення до особистості, а здібності трактуються як особистісні

характеристики (П. Коста, Р. Маккрей). Основи формування інтелекту майбутньої еліти українського суспільства закладали О. Бахтіна, І. Зязюн, Т. Савченко, К. Фоменко, М. Холодна, Д. Ушаков. Такі вітчизняні вчені, як О. Дем'яненко, Є. Зеленов, Р. Майборода, Т. Мороз, Д. Пустовойченко, А. Солодка наразі продовжують науково-дослідницьку роботу щодо культурного інтелекту в Україні.

Метою статті є аналіз та уточнення поняття «культурна компетентність» та «культурний інтелект» сучасного фахівця в педагогічному аспекті.

Задля досягнення мети дослідження необхідно вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати сучасний стан розробленості поняття «культурна компетентність» та «культурний інтелект» сучасного фахівця в Україні;
- уточнити основні термінологічні аспекти поняття «культурна компетентність» та «культурний інтелект» у педагогічному аспекті;
- окреслити потенціал і перспективи подальших досліджень культурної компетентності сучасного фахівця у педагогічному аспекті.

Методи та методики дослідження. Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети дослідження на різних етапах використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: аналіз та узагальнення – для критичного осмислення науково-теоретичної бази із загальної та професійної педагогіки, лінгвістики, когнітивістики, психолінгвістики щодо досліджуваної проблеми, що дало змогу сформулювати теоретичні засади дослідження; структурно-функціональний метод – для уточнення сутності та виокремлення структурних компонентів культурної компетентності; метод логіко-семантичного аналізу – для з'ясування змістового наповнення понять «культурна компетентність» та «культурний інтелект», монографічний метод – для інтерпретації здобутих результатів у логічній єдності; системний метод – для визначення взаємодії та взаємозв'язку компонентів культурної компетентності в системі компетентностей сучасного фахівця.

Результати.

Культурна компетентність

У межах проведеного дослідження термін *культурна компетентність* особистості розглядається у формі ключової компетентності як рівень визначення горизонтів сприйняття людиною об'єктивної реальності, як умовно достатня міра «соціалізованості та інтегруваності» індивіда (Бондаренко, 2007), яка дозволяє йому самостійно зрозуміти й вільно використовувати на свій розсуд увесь обсяг здобутих компетентностей і компетенцій щодо соціально-культурних і суспільних, інституціональних і конвенціональних норм і регуляторів поведінки у процесі мобільної соціальної комунікації, у тому числі різними мовами. Основою компетентності виступає культура, яка є не лише результатом людської діяльності, але й являє собою історично сформовані способи праці, і визнані прийоми поведінкових актів, манеру спілкування, способи і прийоми прояву почуттів, а також рівень мислення.

Уточнюючи складові культурної компетентності, уточнили її основні компоненти: 1) розуміння; 2) ставлення; 3) знання; 4) навички.

Під компонентом «розуміння» насамперед мають на увазі розуміння індивідом власного культурного світогляду. Компонент «ставлення» охоплює ставлення індивіда до культурних відмінностей, так звану культурну сенситивність, яка формується на основі загальнокультурних і культурно-специфічних знань щодо різних культурних світоглядів. Компонент «навички» охоплює вміння практичного спілкування в міжкультурному середовищі. Основними передумовами культурної компетентності виступають культурна сенситивність, розуміння поведінки іншої людини і моделей інших культур, здатність чітко формулювати власну точку зору, бути зрозумілим представникам інших культур і демонструвати гнучкість у відповідних ситуаціях.

У контексті формування культурної компетентності в ході освітнього процесу в закладах освіти варто виділити її міждисциплінарність та комплексність. *Культурна компетентність у педагогічному аспекті* (Головіна, 2015, с. 151) включає:

– компетентність щодо інституціональних норм соціальної організації (забезпечується переважно спеціалізованими навчальними дисциплінами загальноосвітнього циклу — економікою, політологією, правознавством, суспільствознавством);

– компетентність щодо конвенціональних норм соціальної і культурної регуляції; повсякденна ерудиція в соціальних і гуманітарних знаннях (забезпечується такими дисциплінами, як історія, філософія, соціологія, етнологія, мистецтвознавство, етика, естетика та ін.);

– компетентність щодо короточасних, але гостро актуальних зразків соціальної престижності (навчання такої компетентності розчинено в багатьох гуманітарних дисциплінах або спеціальних факультативних курсах);

– рівень володіння мовами соціальної комунікації – природною розмовною (усною й письмовою), спеціальними та соціально-професійними мовами, мовами етикету й церемоніалу

суспільства, політичною, релігійною, соціальною й етнографічною символікою, семантикою атрибутів престижності, соціального маркерування та ін. (Знання в цій області дають насамперед дисципліни лінгво-філологічного та історичного циклів).

Культурний інтелект (CQ – cultural intelligence або cultural quotient).

Через призму та визначення цього поняття можуть аналізуватися відповідні процеси міжкультурної взаємодії. У результаті проведеного дослідження щодо уточнення терміну, *культурний інтелект* було визначено як цілісну систему знань і навичок, пов'язаних культурними метакогніціями, що дозволяє людям як адаптуватися до складових довкілля, пов'язаних з культурою, так і впливати на їх формування. Це здатність розуміти своїх співрозмовників навіть, якщо вони не з того самого культурного середовища та не керуються такими самими культурними нормами, а також здатність використовувати це розуміння таким чином, щоб принести користь усім учасникам розмови; «не тільки здатність розуміти поведінку представників інших культур, а й уміння демонструвати ті поведінкові патерни, які прийняті в тій чи іншій культурі» (Earley & Ang, 2003).

Багатовимірну складову культурного інтелекту варто розглядати через призму елементів культурної компетентності:

- когнітивний (пізнавальний), що включає «культурну обізнаність індивіда щодо норм, підходів й умов існування в різних культурних середовищах» (Джонсон, 2014);

- мета-когнітивний (Van Dyne та ін., 2008, с. 16), який визначається як «культурна свідомість індивіда та його обізнаність у взаємодії з представниками іншого культурного походження» (Van Dyne та ін., 2008, с. 16)

- мотиваційний, а саме «здатність людини спрямовувати увагу й енергію на культурні відмінності» (Van Dyne та ін., 2008, с. 16),

- поведінковий, тобто «здатність людини проявляти вербальні та невербальні дії у взаємодії з людьми іншого культурного походження» (Van Dyne та ін., 2008, с. 16).

Окремо варто виділити *критерії розвитку культурного інтелекту в педагогічному контексті*:

- свідоме прийняття цінностей шляхом аналізу, синтезу, узагальнення, дедукції, індукції. Цей аспект досягається шляхом рецензування, опонування, конспектування, реферування тощо;

- якісний відбір, обробка та подача інформації з метою розвитку здатності прогнозування та інтелектуальної творчості через «мозковий штурм» та технології формування творчого мислення тощо);

- структурований підхід до систематизації знань про культури та міжособистісну взаємодію з метою формування критичного мислення через дискусії, диспути, «круглі столи», навчальну полеміку тощо;

- розвиток навичок роботи з інформацією з метою запобігання впливу інформації «фейкового» характеру завдяки завданням по роботі в Інтернеті, соціальних мережах, пошуку інформації за визначеними параметрами тощо.

Дискусія. Поняття «культурна компетентність» було введено до наукового обігу в 2003 році науковцями П. Ерлі і С. Анг (Earley & Ang, 2003) і визначене як здатність людини функціонувати в культурно різних умовах. Культурна компетентність, на думку вчених, є похідною від культурної обізнаності та культурного сприйняття. Варто зазначити, що своїм ширшим використанням у науковому полі України цей термін завдячує соціологам, які впровадили його для пояснення понять міжкультурної комунікації та залучення населення до участі в культурному житті. Проте він є новим для досліджень в Україні, а особливо в контексті освітньої підготовки фахівця.

Наукові кола протягом багатьох років обговорюють здатності, які відрізняють «культурно компетентного» фахівця від широкого загалу, проте не мають змоги дати остаточну відповідь. Водночас емпіричні та науково-практичні праці останніх десятиліть досягли значних успіхів, аналізуючи культурні відмінності та їх успішне подолання, а також сформували основу для проведення даного дослідження і обговорення його результатів. Аналіз науково-теоретичної літератури і наукових здобутків, засвідчив, що досить обмеженою є джерельна база щодо питань культурної компетентності та культурного інтелекту в Україні. Найбільш масштабне дослідження було проведено в рамках спільного американо-українського дослідницького проекту CQS, результати якого викладені в праці «Культурна компетентність в Україні» (Джонсон, 2014). Це соціологічне дослідження стало першим в Україні з використанням шкали культурної компетентності.

Інколи культурну компетентність ототожнюють із міжкультурною комунікативною компетентністю, говорячи про особисті якості людини (Arasaratnam, 2016, с. 1). Насправді, як засвідчили результати проведеного дослідження, культурна компетентність тісно пов'язана з поняттям міжкультурного діалогу, успішність якого залежить безпосередньо від рівня компетентностей сторін. Компетентні в міжкультурному аспекті комунікатори вміють розуміти

погляди інших людей, співпереживати й уважно слухати, позитивно сприймають представників інших культур, мають бажання набувати нові знання під час спілкування з ними.

Аналізуючи джерельну базу дослідження, варто відмітити тенденцію до трансформації конструкції «культурна компетентність» у підхід, особливо в освітньому контексті навчання продовжиття, який базується на культурному інтелектові. Культурний інтелект пропонує фахівцеві в сучасному світі особливу перевагу, вкрай необхідну для подолання глобальних обмежень не тільки у просторі, але й у культурному плані. Дайн (Van Dyne та ін., 2008) визнає як когнітивні, так і метакогнітивні риси в фахівцях успішних на міжнародних рівнях, поєднаних з поведінковими та мотиваційними аспектами особистості. Ерлі (Earley & Ang, 2003) розробляє поняття культурного інтелекту спираючись як на теоретичну і практичну бази теорій акультурації, так і на теорії соціального й емоційного інтелекту. У межах викладеного у цій статті дослідження термін «культурний інтелект» розглядається, як і у праці Ерлі (Earley & Ang, 2003), як спеціальний когнітивно-поведінковий концепт. Завдяки метапізнанню – «думок про думки», або знанню про когнітивні об'єкти – концепт культурного інтелекту перебуває за межами культурних кордонів та «над культурами». Важливе місце при цьому займає вербальна комунікація та мовна компетентність. При цьому йдеться не тільки про володіння мовою, а й про знання таких паралінгвістичних елементів, як тон, темп мови, паузи, а також кінетико-візуальних аспектів (поза, жести, міміка під час розмови), які можуть відрізнятися в різних культурах один від одного.

Аналізуючи вживання понять «культурний інтелект» та «культурна компетентність», помітно, що українські соціологи (Ручка & Костенко, 2010) замість терміну «культурний інтелект» широко використовують поняття «культурної компетентності». Так, для прикладу, в рамках проекту «Культурна компетентність та культурний інтелект: аналіз на прикладі України» українські соціологи зупинилися на перекладі CQS як «культурна компетентність». Проте, враховуючи викладені вище результати, варто відмітити про важливість диференціювання цих понять з точки зору їх уточнених дефініцій та особливостей категоріальної характеристики.

Наразі існує можливість оцінювання культурної компетентності або культурного інтелекту фахівця з певними застереженнями. У 2012-2013-х роках в Україні було вперше здійснено тестування шкали оцінювання культурного інтелекту в рамках спільного американо-українського дослідницького проекту «Культурна компетентність та культурний інтелект: аналіз на прикладі України». Метою проекту був переклад й тлумачення шкали вимірювання культурного інтелекту, її тестування в Україні та визначення рівня культурного інтелекту населення країни. У результаті шкалу було адаптовано до щорічного соціологічного моніторингу 1800 респондентів, а збір даних охоплював усі регіони України. Шкала складається з 20 пунктів та вимірює чотири основні чинники, які базуються на описаних вище елементах культурної компетентності та представляють різні можливості культурного інтелекту: мотивацію, знання, стратегію та дію. Центр вимірювання культурного інтелекту (Cultural Intelligence Center) розташований у США та надає інформацію щодо його рівня в різних країнах, а також демонструє широке практичне застосування шкали оцінювання культурного інтелекту (CQS – cultural intelligence scale) фахівцями у всьому світі.

Розглядаючи аспект можливого оцінювання культурної компетентності або культурного інтелекту фахівця, потрібно відмітити, що наразі існує невелика кількість різних оцінок, які можуть бути використані для оцінювання успішності культурно компетентного фахівця у педагогічному контексті. Деякі тести оцінюють знання людини про інші культури та країни, обмежуючись когнітивним виміром. Однак оцінки лише знань не достатньо для комплексного оцінювання в міжкультурних ситуаціях. Проте й інструменти, які за своїми параметрами охоплюють усі виміри, можна використовувати лише з певними застереженнями.

Висновки. Глобалізаційні процеси висувають високі вимоги до фахівців будь-якої галузі. У цьому контексті культурно компетентних фахівців ще потрібно знайти або ж підготувати для успішної реалізації міжнародних проектів. Але Питання «що включає «культурна компетентність»? Чим вона відрізняється від культурного інтелекту та які його складові?» були визначальними у процесі проведення викладеного у цій статті дослідження.

Проведене дослідження дозволило дійти висновків, що культурна компетентність має надважливе значення для будь-якої людини, а особливо для такої, що взаємодіє з різними культурами. Культурна компетентність «необхідна для того, щоб упоратися зі стресом у результаті культурного шоку та, як наслідок, розчарування і плутанини, що, як правило, можуть бути результатом зіткнення культурних відмінностей» (Joo-seng, 2004, с. 19). Варто нагадати, що загальні принципи розуміння культури пов'язані насамперед з людиною, її буттям і характеризують основні сфери її життєдіяльності. Зовнішні прояви культури змінюються, проте її глибинні неусвідомлювані структури зберігаються та впливають на людське світосприйняття. А культурний інтелект як специфічна форма інтелекту сфокусований на особистісній здатності швидко сприйняття,

розуміння і правильного обґрунтування висновків у ситуаціях культурного різноманіття. Так само як емоційний інтелект, культурний інтелект є комплементарною формою когнітивного інтелекту, яка може пояснити різноманітність стратегій функціонування в новому культурному оточенні. Культурний інтелект дозволяє особистості ефективно функціонувати та досягати суттєвих результатів у різних культурних середовищах. Високий рівень культурного інтелекту є передумовою для вирішення різноманітних проблем у екологічному, політичному, соціально-економічному, культурному розвитку людства.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Барановська, Л.В. (2012). Проблеми формування духовної культури майбутніх фахівців технічної галузі. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*, 21, 186-190.

Бондаренко, С.В. (2007). *Культура мобільних телекомунікацій*. Ростов н/Д: ЗАО «Книга».

Головіна, Н. І. (2015). Проблеми формування культурної компетентності особистості в контексті реформування вищої школи. *Філософські обрії*, 33, 147-156. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FiloFilo_2015_33_16 (18.01.2020).

Джонсон, Р. Б. (2014). Культурна компетентність в Україні. *Журнал європейської економіки*, (13), 3, 236-247. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2014_13_3_4 (18.01.2020).

Костенко, Н. В. (2010). *Субкультурна варіативність українського соціуму* (За ред. Н. Костенко, А. Ручки), К.: Ін-т соціології НАН України.

Крёбер, А.Л. (2004). *Избранное: Природа культуры*. (пер. с англ.). М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН).

Лурье, С.В. (2003). *Психологическая антропология: история, современное состояние, перспективы*: уч. пособ. для вузов. М.: Академ. проект; Екатеринбург: Деловая книга.

Рудницька, О.П. (2005). *Педагогіка: загальна та мистецька*: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан.

Слюсаревський, Н.М. (2002). Субкультура як об'єкт дослідження. *Соціологія: теорія методи маркетинг*, 117-127. Режим доступу

http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4267/1/N_Sliusarevskiy_STMM_3_NDL_KL.pdf (18.01.2020)

Український радянський енциклопедичний словник у 3-х. т. (1967). Редкол.: М. Бажан, гол. ред. та ін. Т. 2. К.: Видавництво АК УРСР.

Федорцова, О.Г. (2016). *Формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін*. (Дис. канд. пед. наук, спец. 13.00.04). Житомир.

Arasaratnam, A. L. (2016). Intercultural Competence DOI:10.1093/acrefore/9780190228613.013.68. Retrieved from

<https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-68?rsk=IHUyQu&result=5> (18.01.2020)

Earley, P.C. & Ang, S. (2003). *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. Stanford, CA: Stanford Business Books.

Joo-seng, T. (2004). Cultural intelligence and the global economy. *Leadership in Action*, 24 (5), 19-21

Van Dyne, L., Ang, S. & Koh, C. (2008). Development and validation of the CQS: The cultural intelligence scale. In: S. Ang & L. Van Dyne (Eds.), *Handbook of cultural intelligence: Theory, measurement, and application*. Armonk, NY: M.E. Sharpe, Inc., 16-38.

REFERENCES

Baranovska, L.V. (2012). Problemy formuvannia dukhovnoi kultury maibutnix fakhivtsiv tekhnichnoi haluzi [Problems of formation of spiritual culture of future specialists in the technical field]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiia*, 21, 186-190.

Bondarenko, S.V. (2007). *Kul'tura mobil'nyh telekommunikacij [Mobile Telecommunications Culture]*. Rostov n/D: ZAO «Kniga».

Holovina, N. I. (2015). Problemy formuvannia kulturnoi kompetentnosti osobystosti v konteksti reformuvannia vyshchoi shkoly [Problems of personality cultural competence formation in the context of higher education reform]. *Filosofski obrii*, 33, 147-156. http://nbuv.gov.ua/UJRN/FiloFilo_2015_33_16 (18.01.2020).

Dzhonson, R. B. (2014). Kulturna kompetentnist v Ukraini [Cultural competence in Ukraine]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, (13), 3, 236-247. http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2014_13_3_4 (18.01.2020).

Kostenko, N. V. (2010). *Subkultura variatyvnist ukrainskoho sotsiumu* [Subcultural variability of the Ukrainian society]. (За ред. Н. Костенко, А. Ручки), К.: Ін-т соціології НАН України.

Krjober, A. L. (2004). *Izbrannoe: Priroda kul'tury [Selected: Nature of Culture]*. (per. s angl.). M.: «Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija» (ROSSPJeN).

Lur'e, S. V. (2003). *Psihologicheskaja antropologija: istorija, sovremennoe sostojanie, perspektivy [Psychological anthropology: history, current status, prospects]*: uch. posob. dlja vuzov. M.: Akadem. proekt; Ekaterinburg: Delovaja kniga.

Rudnytska, O. P. (2005). *Pedahohika: zahalna ta mystetska [Pedagogy: general and artistic]*: navch. posib. Ternopil: Navchalna knyha, Bohdan.

Sliusarevskiy, N. M. (2002). Subkultura yak ob'ekt doslidzhennia [Subculture as a research object]. *Sotsiologhiia: teoriia metody marketynh*, 117-127. http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4267/1/N_Sliusarevskiy_STMM_3_NDL_KL.pdf (18.01.2020)

Ukrainskyiadianskyi entsyklopedychnyi slovnyk u 3-kh. t. (1967). [Ukrainian Soviet Encyclopedic Dictionary]. Redkol.: M. Bazhan, hol. red. ta in. T. 2. K.: Vydavnytstvo AK URSSR.

Fedortsova, O.H. (2016). *Formuvannia kulturolohichnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv enerhetykiv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin. (Dys. kand. ped. nauk, spets. 13.00.04)*. [Formation of cultural competence of future energy engineers in the process of studying humanities: diss.]. Zhytomyr.

Arasaratnam, A.L. (2016). *Intercultural Competence*. DOI:10.1093/acrefore/9780190228613.013.68. Available at:

<https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-68?rkey=iHUyQu&result=5> (18.01.2020)

Van Dyne, L., Ang, S. & Koh, C. (2008). Development and validation of the CQS: The cultural intelligence scale. In: S. Ang & L. Van Dyne (Eds.), *Handbook of cultural intelligence: Theory, measurement, and application* Armonk, NY: M.E. Sharpe, Inc., 16-38.

Joo-seng, T. (2004). *Cultural intelligence and the global economy. Leadership in Action*, 24 (5), 19-21

Earley, P.C. & Ang, S. (2003). *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. Stanford, CA: Stanford Business Books.

Bilytska V.

CULTURAL COMPETENCE AND CULTURAL INTELLIGENCE OF THE MODERN SPECIALIST

Abstract

The article is concerned with the competencies of the modern specialist, namely cultural competence and cultural intelligence; it analyzes the structural components of the concepts and approaches and their involvement in the educational process. The objective of the article is the analysis and generalization of the modern specialist's "cultural competence" and "cultural intelligence" concepts in the pedagogical aspect. The complex of interrelated research methods has been used to solve the tasks set and to achieve the objective of the research, for example, the analysis and generalization, structural-functional method to clarify the essence and highlight structural components of the cultural competence, a method of logical and semantic analysis to clarify the content of the "cultural competence" and "cultural intelligence" concepts, a systematic method to determine the interaction and interrelation of the components of cultural competence in the framework of modern specialist's competencies. The article refers to the studies of recent decades that have made significant progress in the analysis of cultural differences and their successful overcoming, thus laying the foundation for the synthesis of the abilities that distinguish the "culturally competent" professional from the general public, and their assessment. An individual's cultural competency takes the form of key competence, which enables him or her to understand and freely use the full range of competencies and competences acquired in socio-cultural and social, institutional and conventional norms and regulators of behaviour in mobile social communication, including in different languages. The cornerstone of the competence is culture, which is not only the result of human activity, but also represents historically established ways of working, and recognized behavioural patterns, manner of communication, ways and techniques of the expression of feelings, as well as the level of thinking ability. The cultural intelligence allows a person to function effectively, achieve significant results and is a prerequisite for solving various problems in the environmental, political, socio-economic and cultural development of the humankind.

Keywords: competence approach; culture; cultural competence; cultural intelligence; intercultural competence; system of competences